36 FÅLLNÄSVIKEN
Karakteristik: En mycket långsträckt havsvik. Viktigt reproduktionsområde för gös.
Klass: 3 Z L
Områdesbeskrivning: Fållnäsviken är belägen i kommunens västra del och avgränsas i väster av halvön Lisö.
Fållnäsviken omges av ett omväxlande landskap med skogsmarker och jordbrukslandskap. Viken har utbildats i en kraftigt markerad sprickzon i berggrunden, utsträckt i NNV-SSO. Ett system av i huvudsak vinkelrätt korsande sprickor berör området, varför ett stort antal lerfyllda dalstråk mynnar ut i viken. Andra delar av stränderna utgörs av bergsbranter.
Bottenreliefen är tämligen brant, men i de strandnära delarna finns också stora, sammanhängande områden med grunda bottnar.Bedömning: Områdets grunda vikar är mycket värdefulla reproduktionsområden för olika fiskarter. Fållnäsviken har särskilt stor betydelse för gös, som trivs i det lergrumliga vattnet. De grunda vikarna med sina vassbälten och betade strandängar har också stort värde som rastlokaler för många fåglar (se även område 33, 34 och 37).
På grund av sin långsträckta form har Fållnäsviken tämligen långsam vattenomsättning. Det är angeläget att undersöka hur vattenmiljön har påverkats av den omfattande industriverksamheten vid Stora Vika. Sedimentanalyser bör genomföras. Åtgärder för att minska utflödet av närsalter från jordbruket är angelägna. Enligt uppgifter från personer som under lång tid har fiskat i Fållnäsviken har utfallet vid fritidsfiske försämrats under de senaste åren. Om så är fallet bör orsaken till detta utredas och vid behov lämpliga åtgärder för att förbättra vattenmiljön sättas in.
Litteratur:
Länsstyrelsen (1985b)

37 STORA VIKA
Karakteristik: Varierat område bestående av ett mycket stort antal naturtyper varav vissa kan anses unika. Förekomst av sällsynta och i vissa fall hotklassade arter som **skärmstarr**, **sårläka**, purpurknipprot, fyrflikig jordstjärna, **kopparspindelskivling**, nästrot, **mindre tornsnäcka** och en rad olika fjärilsarter. Ett flertal olika trådskivlingsarter som inte tidigare beskrivits från Sverige förekommer här.
Klass: 1 - 2 B Z G N L P
Områdesbeskrivning: Stora Vika ligger i kommunens västra del, vid Fållnäsviken.
Berggrunden utgörs av urkalksten. Hela området är kraftigt exploaterat. Den största påverkan har skett genom den stora cementindustri med tillhörande kalkbrott, som haft sin verksamhet förlagd till Stora Vika. Området närmast det stora kalkbrottet utgörs av en mycket heterogen natur som dock till stora delar är mer eller mindre kraftigt påverkad av nedskräpning, tippning av kross- och schaktmassor m m. En av områdets dominerande vegetationstyper, örtrik hällmarkstallskog, har mycket lång kontinuitet och ingående arter är bl a tall, oxbär, blodnäva, purpurknipprot, vit fetknopp, lingon, mjölon, backvial, tulkört, spenört, backskafting, svartbräken, smultron, kungsmynta och kattfot. Denna vegetationstyp förekommer ingen annanstans inom länet.
Sluttningarna utgörs inom vissa partier av en grandominerad blandskog där arter som nästrot, tvåblad, skogsknipprot, purpurknipprot, **sårläka**, skogsvicker, örnbräken och blåbär ingår i fältskiktet.
Ett större bestånd med den relativt sällsynta fyrflikiga jordstjärnan finns inom området, vilket kan tyda på en mycket lång obruten skoglig kontinuitet. Andra sällsynta svampar som växer inom området är **kopparspindelskivling**, fjällig ringtrådskivling och pokalmurkla. I de riktigt fuktiga partierna, som gränsar mot åkermarken, består trädskiktet av al, björk samt gran och i fältskiktet återfinns arter som **skärmstarr**, knagglestarr och skogssäv. Stora ytor av den grandominerade blandskogen som växer på sluttningen upp mot kalkbrottet är dock trivialiserad genom skogsbruk och andra ingrepp.Det höglänta området väster om det stora kalkbrottet hyser en liknande vegetation som den ovan
beskrivna. Artrikedomen är dock inte lika stor och påverkan genom framför allt täktverksamhet och skogsbruk är större. Purpurknipproten förekommer dock i lika stora kvantiteter och dessutom växer arter som skogsknipprot och tallört här. Runt de dammar som skapats genom kalkbrytningen växer en kraftig bård av vass och kaveldun. Hästsvans och nate är andra arter som finns i dessa dammar. Den hotade **stora vattenödlan** lever också här.
Cementindustrin har givit upphov till ruderatmarker som präglas av samma rika flora som återfinns längs vägarna inom området och består av bl a backvial, backglim, blåeld, blodnäva, parksallad, purpurknipprot, skogsknipprot och svinrot. Inom området förekommer också hagmarksfragment och frodiga alkärr med ett fältskikt bestående av bl a älggräs, ormbär, vänderot, stinksyska och nässlor. Den bergsbrant som ligger närmast Marsta tätort domineras delvis av frodig lundvegetation. Trädskiktet utgörs huvudsakligen av björk men al, gran, fågelbär samt hägg förekommer också.
Fältskiktet består bl a av trolldruva, ormbär, tvåblad, skogsknipprot, ormrot, stinksyska, stenbär och blåsippa samt björk- och klockpyrola. Hassel, olvon och björnbär växer i buskskiktet. Väl upptrampade stigar leder genom denna förhållandevis rika lund som omges av blåbärsgranskog. Välutvecklade strandvallar delvis bestående av klapper förekommer inom vissa partier på de västligt belägna höjderna.
Svarthakedopping, större och mindre strandpipare, trädlärka, steglits, hämpling, ormvråk, lärkfalk, korp, skogsduva och kattuggla är några av de fågelarter som förekommer inom området.
En mycket rik fauna av landsnäckor belades vid den inventering som Naturhistoriska museet i Göteborg genomförde 1953-55. Hotklassade arter som noterades i ett blandskogsparti i sluttningen strax sydväst om kalkbrottet var **Truncatellina cylindrica** och **mindre tornsnäcka**. Ett stort antal sällsynta och i vissa fall

hotklassade fjärilsarter förekommer i området omkring kalkbrottet. Några av dessa arter är myntesäckmal (enda fyndet i Södermanland), punkterad backglimsäckmal, **kilstreckad rölleksäckmal** (endast funnen på tre platser i Sverige), sallatsfrövecklare (nordligaste fyndet i Sverige), granbredvecklare (endast funnen en gång tidigare i Södermanland), tårögd småstävmal, poppelknoppvecklare och litet glansfly (enda fyndet i Södermanland). En sällsynt blomfluga, Eumerus grandis, påträffades vid kalkbrottet 1990.
Bedömning: Kalken har skapat förutsättningar för alldeles unika naturvärden vilka dock delvis förlorats genom den storskaliga exploateringen. Fortfarande kvarstår dock mycket säregna naturvärden. En del av de arter som förekommer här finns inte någon annanstans i Sverige. De delområden som givits högsta klassning bör inte under några omständigheter exploateras, detta innefattar också skogsbruk. Parkskötsel av exempelvis de tätortsnära lundpartierna är inte förenligt med bevarandet av naturvärdena.
Det sidlänta alkärr som hyste ett bestånd av den relikta och sällsynta lundvårlöken har störts allvarligt genom att en busshållplats delvis anlagts på alkärret. Liknande exploatering får inte upprepas och det är därför av stor vikt att alla typer av exploatering noga utreds och avstyrs om de visar sig oförenliga med bevarandet av områdets unika naturvärden.
Förekomsten av ytterst sällsynta svampar gör området till ett omtyckt utflyktsmål för mykologer. Systematiska inventeringar av fjärilsfaunan, landmolluskfaunan och svampfloran bör genomföras. Dessa bör sedan ligga till grund för ett skötselprogram som syftar till att bevara den nuvarande helt unika artsammansättningen. Möjligheten att bilda naturreservat bör övervägas. Dessa åtgärder brådskar.

Litteratur:
Abenius (1991)
Erlandsson (1978)
Kers (1972)
Lidén (1991)
Länsstyrelsen (1976b,1977d,1981b,1983)
Molin (1975)
NOF (1991)
Palmqvist (1988,1989)
Proschwitz von (1989)
Riksantikvarieämbetet (1987,1990)
Rydberg (1974)
Strid (1988)